Ч. 244 (11.594). Львів, пятниця 1. листопада 1929. Рік XLVII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов. — Конто почт. щадн. 143.322. — Адреса для телеграм: „Діло", Львів. — Гол. Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем. Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно: в краю 5·00 зол. — За границею: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 3 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. — Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41. „ Друкарні: 29-26. — В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ. — ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 сот.

ВЕЛИКІ РОКОВИНИ.

Львів, 1. листопада 1929.

День першого листопада 1918 р. був переломовим в історії західньої вітки українського народу. І тому з таким великим пієтизмом згадуємо його в кожні роковини. Був це день великий переломовим історичним ділом, а не тільки пориводом, не тільки хотінням чи бажанням. В історії кількох віків нашого життя на Галицькій Землі був це день, в якому перед нами простелився світланий, хоч і кріваваний шлях волі. Обставини зложилися так, що хоч весь цей шлях ми пройшли гідно, лишаючи на вьому гекатомби найкоштовніших, бо кровних жертв, то проте найціннішої держави, за яку боролись, ми не втримали.

В одинацяті роковини того незабутнього дня вдивляємося знов у нього як зачаровані, оглядаємося одинацятий раз за тим, що хоч і минуло, то всеж лишило по собі ясну, осліплюючу своїм блеском сторінку в нашій історії. І саме цей факт, що маємо за собою таку величаву, найбільшу в новій добі, сторінку історії, мусить при нинішніх обставинах розбуджувати в нас бальорість, мусить кріпити в нас віру в невмирущі сили нації. Гекатомби жертв, зложених на вівтарі визволення, не пропали марно, вони дали свідоцтво нашій національній гідности, нашій зрілости, поставили нас в ряди тих народів світу, що знають і вміють цінити своє право на життя і накінець вони дали великий духовий корм для цілих поколінь та створили підвалини для нової національної традиції і національного виховання.

Але кожні роковини важні для нас не тільки тим, що споминами підносять нас на дусі, утверджують у вірі, вони крім того ще приневолюють нас вглиблитися в самі історичні події, аналізувати їх льогіку, зясовувати обставини та оцінювати все, від діючих і відповідальних людей починаючи і на самих подіях кінчаючи.

Теперішній чехословацький міністр закордонних справ д-р Бенеш, активний і відповідальний учасник чеського національного визволення, сказав про нього в післяслові до своїх споминів між іншим ось що: „У світовій війні, яка — з яких причин вона не велась би — спричинила демократизацію світу, прийшов наш час. Він прийшов наслідком льогіки історії, прийшов підтриманий хвилевою міжнародньою констеляцією інтересів". Ці слова можна сміло приноровити і до „нашого часу". І наш час прийшов „наслідком льогіки історії", але не був підтриманий „хвилевою міжнародньою констеляцією інтересів". Що більше в момент, коли приходив наш час, розросталася анархія в Українській Державі за Збручем, над Дніпром. А чейже на неї, на її допомогу всі наші чинники рахували. Пізніший розвиток подій довів до того, що Галицька Армія мусіла ратувати українську державність за Збручем. Такої історичної трагедії не переживала тоді ніяка нація з тих, що наслідком світової війни переживали свій час визволення. Отже для інших народів працювала передовсім „хвилева міжнародня констеляція" і їх внутрішня консолідація. Щож до нас, то проти нас працювала і „хвилева міжнародня констеляція" і затяжна внутрішня анархія на Великій Україні. Скonсолідованою на цій українській території була тільки Галицька Земля.

Той-же Бенеш написав у післяслові до твоїх споминів ще й такі слова: „Ми перемогли, бо ми вірно вставили нашу програму в рямці світових подій. Ми звязали її з боротьбою европейської і світової демократії, не зважаючи на те, по якій стороні була перевага під оглядом числа і сил. Ми оцінювали вірно можливости і сили розвитку подій, що працювали в поодиноких таборах за і проти нас". Далі підкреслює Бенеш особливо ще й ту обставину, що чеський нарід мав великого і загально признаного провідника в особі д-ра Масарика, біля якого купчився весь визвольний рух у часі великої боротьби. Ось причини, які допомогли чехам добитись своєї національної мети.

Хоч анальогії не все мають практичну вартість, то всеж у даному випадку аж проситься зробити анальогію між нашою підготовкою до визвольної боротьби і чеською. Ми не звязали нашої справи з боротьбою европейської і світової демократії у свій час, а коли це почали робити, то вже було за пізно. Ми навіть не старалися „вставити" нашої справи у рямці світових подій, а обмежилися тільки до односторонньої акції на терені центральних держав. Ми накінець не мали одного загально признаного провідника нації, а орієнтувалися у ході визвольної боротьби на випадкові, висунені революцією на політичну арену величини, що до проводу нації не були доросли. А ще менше мали вони даних на те, щоби вложити нашу справу в рямці світових подій тоді, коли простір тих рямок був уже переладований та розпарцельований згідно з інтересами антантських переможців.

Отже у добі, коли прийшов час на визволення поневолених, мали ми і свій момент — великий і світлий, але одночасно момент, який хоч і був наслідком льогіки історії, то всеж не застав цілої нашої нації сконсолідованою та пронятою єдиною спільною волею до визволення. Під тим оглядом ми, західня вітка українського народу, випередили у внутрішній консолідації та монолітности збірної волі більшість нації української. Але в тім то й найбільша трагедія цілої нашої нації, трагедія, якої не зрозуміє ніякий чужинець, а яку глибоко пережили в істоту якої найкраще зрозуміли передовсім ми, активні учасники подій з 1. листопада 1918 р. і двох найближчих літ.

Історична недоля нашого народу все брала свій початок на перехресті інтересів двох споконвічних наших сусідів: з півночі та заходу. І коли давніше вона вчила нас дечого (але всеж не довчила), то тепер ми мусимо з цього факту поробити для себе всі висновки та витягнути науку до кінця. Всю нашу працю мусимо повертати на всесторонню консолідацію української нації, а не на поборювання віри у власні національні сили, у невмирущу національну енергію, не на защіплювання в душу народу всяких протинаціональних кличів та чужинних, дарма, що „глобальних" орієнтацій. Ось і програма праці, яку ставить перед нами цей день великих роковин.

Наш обовязок.

За український памятник у Ґмінді.

У Ґмінді (Долішня Австрія) був у часі світової війни, як загально відомо, найбільший табор для українських виселенців і втікачів з Галичини. В тому таборі перебували десятки тисяч нашого народу, коротаючи за його дротами важкі дні серед неймовірних злиднів, голоду й холоду та всяких пошесних недуг, що скосили там понад 30.000 синів і доньок українського народу. Відгомін безмежного болю і страждання нашого народу за дротами Ґмінду находимо м. ін. і в українській красній літературі, а саме в прегарних новелях Гриневичевої „Непоборні" і в зворушливій поемі Підгірянки „Мати-страдниця".

По війні рішила громадська рада в Ґмінді знести великий український цвинтар і перемінити його на парк. На це згодилося й міністерство закордонних справ у Відні, зазначивши, що воно може мати застереження тільки в тому випадку, якби тут малося до діла з надмогильними памятниками воєнно-полонених і цивільних інтернованих. На цій основі знесено цвинтар у Ґмінді в 1922 р. і залісено його деревами та приступлено до робіт біля міського парку.

Справою заінтересувався Український Допомоговий Комітет у Відні, що делегував свого члена, віденського адвоката д-ра Назара Омеляна Світлика, для переговорів з громадською радою Ґмінду. В листі до нашої редакції подає д-р Світлик українському громадянству до відома хід своїх переговорів з гром. радою Ґмінду і ті точки, на які згодилася та рада. А саме:

1) Всі памятники, хрести й плити на українському ґміндському цвинтарі, оскільки на них до означеного речинця не буде зголошене право власности, перейдуть на власність громади Ґмінд. Речинець, до якого треба буде зголосити свої права, буде поданий в найкоротшому часі.

2) Громадська рада Ґмінду не має нічого проти ексгумації і перенесення тлінних останків деяких померших на міський цвинтар, оскільки їй буде предложений дозвіл на це зі старроства й оскільки буде зложена відповідна такса.

3) Громада Ґмінд годиться на здвигнення памятника в честь померших у Ґмінді українців і на поставлення його на відповідному місці парку (себто: бувшого цвинтаря), одначе в цій справі мусить їй бути предложене прохання з двома плянами для оглянення й затвердження місця під памятник.

Такі інформації подає через нас адв. д-р Світлик. Від себе додамо ще, що в тій справі появився був у нашій пресі ще перед двома роками відповідний комунікат Т-ва Охорони Воєнних Могил у Львові, одначе нам невідомо, який відгомін він найшов у краю. Колиж тепер заціквився долею ґміндського цвинтаря й українським памятником на його місці Український Допомоговий Комітет у Відні, то це слід тільки щиро привитати. Не маємо сумніву, що на його поклик до краю по жертви на памятник відізвуться не тільки всі ті, що полишили на цвинтарі в Ґмінді своїх дорогих і близьких, але й увесь наш загал, розуміючи, яке значіння матиме український памятник у Ґмінді, що, як відомо, лежить тепер на пограничі двох держав. Здвигнення такого памятника повинно бути не тільки нашим святим обовязком, подиктованим розумінням культу померших, але й доказом нашої культури. Не забуваймо при цьому, що цей наш памятник на чужині буде по всі часи свідчити перед чужинцями про наш пієтизм до памяти померших, наше розуміння культу традиції і нашу культуру!

Тому не слід нам гаяти часу, а братися негайно до праці. Український Допомоговий Комітет у Відні (або спеціяльно обрана ним секція) повинен звернутися якнайскорше з відповідним покликом до краю, який певно не поскупить з жертвами на таку ціль. З відповідною допомогою прийде, надіємося, віденському комітетові й Товариство Охорони Воєнних Могил у Львові, як прийшло минулого року з допомогою комітетові в Берліні, що головно заходами львівського Товариства зміг перенести тлінні останки бл. п. Вітовського і Чучмана до спільної могили і здвигнути на тій могилі скромний памятник.

І. Н.

Вислід виборів у ЧСР.

З 300 мандатів обсаджено 187. — Правдоподібний розподіл мандатів між партії. — Вислід виборів на Закарпатті.

Львів, 30. жовтня 1929.

Складна виборча система до законодатних установ у Чехословаччині є причиною, що досі нема ще докладного розподілу мандатів з виборів, переведених минулої неділі (27. жовтня). На основі першої скрутинії — по даним півофіційної „Прагер Пресс" — обсаджено 187 мандатів за всіх 300. А саме на основі першої скрутинії здобули:

комуністи	17	манд.;	в 1925 — 27	манд.
мад. христ.-сусп.	7	„	„ 1	„
нім. хліб. союз	8	„	„ 17	„
нім. соц. дем.	14	„	„ 10	„
поляки й жиди	1	„	„ 1	„
нім. нац. партія	3	„	„ 3	„
чехосл. нац.-соц.	22	„	„ 17	„
чехосл. соц.-дем.	30	„	„ 18	„
Ліґа (Стржібни)	2	„	„ 0	„
нац.-д. (Крамарж)	5	„	„ 6	„
чехосл. людовці	18	„	„ 21	„
республ. (аґрарії)	35	„	„ 32	„
чехослов. ремісн.	2	„	„ 3	„
нім.-христ.-сусп.	6	„	„ 6	„
слов. люд. (Глінка)	13	„	„ 20	„
нім. нац.-соц.	4	„	„ 2	„
разом	187	„	184	„

На основі півофіційних даних можна приняти, що остаточний розподіл мандатів представлятиметься ось так:

комуністи	30	манд.	(втрата 11)
мад. христ.-сусп.	9	„	—
нім. хліб. союз	16	„	—
нім. соц. дем.	20	„	(зиск 3)
поляки й жиди	4	„	(зиск 3)
нім нац. партія	8	„	(втрата 2)
чехолов. нац.-соц.	32	„	(зиск 4)
чехосл. соц.-дем.	39	„	(зиск 10)
Ліґа (Стржібни)	3	„	(зиск 3)
нац. демокр.	15	„	(зиск 1)
чехосл. людовці	25	„	(втрата 6)
республ. (аґрарії)	46	„	(зиск 1)
чехослов. ремісн.	12	„	(втрата 1)
нім. христ. сусп.	14	„	(втрата 2)
Слов. людовці	19	„	(втрата 4)
нім. нац. соц.	8	„	(зиск 1)

разом 300 мандатів.

В загальному, не вважаючи на значні втрати комуністів, вислід чехословацьких виборів означує незначне пересунення на ліво. Дотеперішні партії парляментарної більшости, а саме: аґрарії, чехословацькі людовці, словацькі людовці, нац.-демократи, чехословацькі ремісники, союз хліборобів (тепер нім. робітничо-хліборобський союз) і німецька народня партія — розпоряджали би 147 мандатами, а дотеперішня опозиція 153 мандатами. При тому треба мати на увазі зріст опозиційних настроїв серед словацьких людовців (партія Глінки) з приводу процесу і засуду проф. Туки. Таким чином уряд мусить бути створений на зовсім іншій основі, як досі. Замісць міщанської коаліції, що обіймала міщанські партії: чеські, німецькі й словацькі, мабуть прийде до створення міщансько-соціялістичної коаліції з участю соціял-демократів і чехосл. націонал-соціялістів.

Цікаво булоб нам зясувати й оцінити виборчі висліди на Закарпатській Україні, що творить одну (22) виборчу округу з 9-ма мандатами. Та з огляду на дотеперішні скупі відомости мусимо здебільшого обертатися в сфері здогадів. На Закарпатті віддано 266.337 голосів (в 1925 р. — 245.829), з чого припадає на

комуністів	40.492;	в р. 1925 — 75.668
мад. христ. сусп.	30.472;	„ —
нім. союз	3.222;	„ 29.102
поляки й жиди	16.765;	„ 30.917
чехосл. нац.соц.	10.032;	„ 15.574
чехосл. соц. дем.	22.928;	„ 18.163
чехосл. нац.-дем.	48.503;	„ 32.879
чехосл. людовці	8.981;	„ 7.398
республ. (аґрар.)	77 573;	„ 34.918
чехосл. ремісн.	7.369;	„ —

На основі першої скрутинії комуністи одержують 1 мандат, мадярські христ.-суспільники — 1 мандат, нац.-демократи (Крамаржівці) — 1 мандат та аґрарії — 2 мандати. Таким чином розділено 5 мандатів, а 4 мандати лишається до кінцевого розподілу. Правдоподібно ті чотири мандати будуть розділені в той спосіб, що комуністи дістануть другий мандат, нац.-демократи другий мандат, аґрарії третій мандат, а останній припаде або соц.-демократам, або людовцям, залежно від голосів, які будуть перекинені з інших виборчих округ або залежно від загальної надвишки тих голосів.

Тепер розшифруймо, які то українські чи там „русскі" партії найшли захист під загальнодержавними, себто чеськими листами. Перший комуністичний мандат припадає українцеві, дотеперішньому послові Мик. Сидорякові, а другий можливий мадярові Терекові Палі. Під фірмою нац.-демократів (Крамаржівців) скривається кілька місцевих партій, а саме: Автономний Земледільський Союз (Куртяківці), Русск. Нар. Соединеніє з чехослов. нац.-соціялістами (Клъофачівцями) і трудовая партія (Ґаґатківці). Перший мандат з цієї листи припадає дотеп. послові Ів. Куртякові, а другий можливий, теж „Куртяківцеві" Андр. Бровдієві, редакторові „Русск-ого Вѣстник-а", органу Автон. Земл. Союзу. З республиканської (аґрарної) листи перший мандат припадає Вас. Щирецькому з Верецьких, який уже в 1925 р. був вибраний послом, але опісля зрезиґнував у користь чеха; другий мандат, припадає Кирилові Прокопові, дотеперішньому послові трудової партії, найбільшому пропаґаторові православя на Закарпатті, а третій можливий мандат чехові Йосифові Заяцеві, секретареві аґрарної партії для Закарпаття. На випадок, колиб третій мандат не вдалося осягнути аґрарам, тоді знову мусів би уступити в користь чеха Заяця Щирецький і Прокоп. Мадярський христ.-суспільний мандат припадає Гоккі Каролеві. Останній мандат захоплять або соц.-демократи (Ю. Гуснай з Берегова), або людовці (христ.-народня партія в особі о. Авг. Волошина).

Вдача диктатора СРСР.

З інтимного життя Сталіна. — Його приятелі. — Тактика амбасадорів. — Віра в світову революцію.

Вчорашню статтю Бесідовського доповнюємо такими його замітками:

„Сталін проводить увесь день у „Центральнім Комітеті". Він працює від 16 до 18 годин денно. Він має мало вільного часу для себе. Три роки тому він хотів розвестись зі своєю жінкою, вже старшою, щоби оженитись з молодшою. Але він не мав часу вступити до „бюра реєстрації подруж". Він післав туди хлопця зі запискою намазаною поквапно і дістав чверть години пізніше розвід.

„Що сталось з його старою жінкою, не знає. Молода вродила йому недавно дитину. Вона зачинена на Ґорках, зовсім як у гаремі; ніхто її ніколи не бачить. Сталін у приватнім житті — деспот, зовсім таксамо як у політиці. У своїх бажаннях і своїй ненависти він непохитний.

„Його приятель, Камо, що ограбив разом з ним державну касу в Тифлісі за царських часів, згинув під автом. Сталін вислав тоді до місцевих чекістів власноручну телеграму: „Розстріляйте шофера". Шофер був тут зовсім невинний, але його поставили під дула.

„Коли управитель державного банку Пятаков занедужав, затроєний алькоголем і нікотиною, спаралізований у ногах, Сталін покликав лікарів і гукнув скажено:

— До двох тижнів маєте його поставити на ноги! Він нам потрібний.

„Два тижні пізніше Пятаков брав участь у засіданні комітету. Але після пяти днів прийшла на нього така кріза, що мусів піти до ліжка.

„Коли якийсь приятель Сталіна занедужає, тоді він посилає йому щедро бочілочку масла або меду з кількома словами:

— Їдж це! Ми тебе потребуємо.

„Така-то азійська дружба спричинила смерть Фрунзого, комісаря війни й маринарки.

ЕДҐАР АЛЛАН ПО.

Убийство на вулиці Морґ.

(Продовження.)

Ми брели якось вночі брудною довгою вулицею поблизу Пале-Рояль. Очевидно, замислившись, ніхто з нас не вимовив ані слова, принаймні із чверть години. Раптом Дюпен порушив мовчання тими словами:

— Він таки хлопець дуже малий на зріст, це правда; йомуб краще повелося в Театрі Варієте.

— Безперечно, — відповів я йому несвідомо і не зразу помітив (так глибоко був задумався), як мій бесідник дивним способом попав у лад моїм міркуванням. Але за мить я спамятавсь і здивувався надзвичайно.

— Дюпен, — сказав я серіозно, — це виходить за межі його розуміння. Скажу просто, ви вразили мене; я заледве довіряю своїм чуттям. Як це ви могли знати, що я думаю про...? — тут я зробив павзу, щоб допевнитись остаточно, чи справді він знає, про кого я думав.

— Про Шантії, — сказав він; — чом же ви спинились! Ви саме подумали, що його куца постать не годиться для траґедії.

Це було точнісінько те, про віщо я справді думав. Шантії був колишній чоботар на вулиці Сен-Дені; без ума захопившись театром, він спробував виступити в ролі Ксеркса в однойменній траґедії Кребійона і за свої претенсії зажив на весь світ неслави.

— Скажіть мені, бога ради, — аж скрикнув я, — яка це метода — коли тут є якась метода — дала вам змогу збагнути ці мої думки? (Насправді, то він іще дужче вразив мене, ніж я хотів це йому показати).

— Це продавець овочів, — відповів мій друг, — привів вас до висновку, що цей чоботар замалий для Ксеркса et id genus omne*).

— Продавець овочів! Ви мене дивуєте — я не знаю ніякого.

— Чоловік, що наскочив на вас, коли ми повернули були в цю вулицю — либонь чверть години тому.

Я тепер пригадав, що, справді, продавець овочів, несучи на голові здоровенний кошик із яблуками, ненароком мало не збив мене з ніг, коли ми повернули з вулиці К. у ту, де зразу стояли; але до чого тут був Шантії, я неголен був зрозуміти.

Дюпен не мав у собі ні сліду шарлатанства. — Я поясню; — сказав він, — а щоб ви могли все ясно зрозуміти, ми спершу означимо хід ваших міркувань від моменту, коли я оце говорю з вами, аж до моменту зустрічі із продавцем. Значніші кільця цього ланцюга ідуть так — Шантії, Оріон, д-р Нікольс, Епікур, стереотомія, брук, продавець овочів.

Мало хто з нас не бавився в певній добі свого життя означуванням ступенів, що ними наша думка приходить до певних висновків. Це заняття буває повне цікавости; і, бравшися до нього вперше, кожного здивує видимо безмежна відстань і різнота між вихідною точкою та звершенням. Якже мало мене не вразити, коли я почув від француза оці слова і не міг не признати, що він говорить правду. А він мовив далі:

— Ми розмовляли про коні, коли память мене не зраджує, аж до виходу з вулиці К. Це був останній предмет, що ми його обговорювали. На переході в цю вулицю продавець овочів з великим кошем на голові, бігши прожогом мимо, потрутив вас на купу каміння, зложеного на місці, де направляється брук. Ви спіткнулись на камінь, сховзнулися, трохи звихнули собі ногу, з хмурим роздратованим виглядом пробурмотіли кілька слів, озирнулись назад на каміння і мовчки рушили далі. Я не вважав нарочито, що ви робите; але такі спостереження стали мені за останній час немов би конечною потребою.

— Ви втупили очі в землю, сердито розглядаючи ями та вибої на бруковї (звідси я бачив, що ви й досі думаєте про каміння), аж поки ми не досягли вулички Лямартіна; вона замощена звязаними і навзаєм перекритими обтесаними брилами. Тут обличчя вам розясніло і побачивши, що ваші губи ворушаться, я не мав сумніву, що ви прошептали слово „стереотомія" — термін, часто уживаний до такого бруку. Я знав, що ви не моглиб сказати собі „стереотомія", не прийшовши на думку про атоми і таким чином до Епікурових теорій; а що я згадував вам при нашій недавній розмові на цю тему, яким дивним і мало кому відомим способом непевні здогади великого грека знайшли собі підтвердження в новітній мряковинній космогонії, я відчув, що вам не минеться поглянути на велику мряковину Оріона і з певністю чекав, що ви таки глянете. Так ви й зробили; і я допевнивсь тоді, що правильно йду вашим шляхом. Але в тій їдкій тираді проти Шантії, що зявилася вчора в органі „Музею", сатирик, зробивши кілька ганьбливих натяків, що, мовляв, чоботар, напявши котурни, змінив і своє імя, цитує латинського вірша, що про нього ми часто говорили. Я розумію рядок „Perdidit antiquum litera prima sonum"*).

— Я вам якось казав, що цей рядок стосувався колись до Оріона — його писали раніш Уріон; а що це пояснення вяжеться з певними дотепами, то ви, я був певен, не могли його забути. Отже, мені було ясно, що ви неминучо скомбінуєте дві ідеї — Оріон та Шантії. Що ви це зробили, я побачив із усмішки, що перебігла по ваших губах. Ви подумали про гірку загибель бідолашного чоботаря. Досі ви йшли похилені, а тут я побачив, що ви випростались на весь ріст. З цього я мав певність, що вам спала на думку куца постать цього Шантії. Тут я перебив ваші міркування зауваженням, що коли таки справді він хлопець занадто малий на ріст, то йому повелосяб краще в Театрі-Варієте.

(Продовження буде.)

*) І для всього цього роду. Пер.

*) „Перша літера втратила своє первісне звучання". Пер.

„Сталін обожав Фрунзого. У 1924 р. Москва була напередодні революції. Троцький міг тоді зовсім також як Пілсудський, захопити владу у кількох хвилинах. Бувший командант червоної армії Антонов-Овсеенко післав до „Політичного бюра" лист з погрозою: „Коли ви пальцем рушите Троцького, тоді вся армія стане за тим Карвотом нашої революції". Але Троцький не вмів ділати. Сталін мав час викликати з Харкова свого приятеля Фрунзого, який за кілька днів змінив увесь склад командування армією.

„Від цього часу Фрунзе бував на всіх зібраннях. Сталін, довідавшись, що переможець Троцького нездужає на шлунок, сказав:

— Це якийсь боляк: дай себе зоперувати: ти нам потрібний".

Лікарі були тої гадки, що Фрунзе міг ще без операції жити довгі роки. Але деспот настоював. Фрунзе послухав і вмер під ножем.

Сталін единий з усієї старої жовтневої гвардії 1917 р., що вірить надалі в прихід світової революції.

Він мало журиться тим, що діється в краю. На його думку система є добра, а погані є ті, що її виконують. Він глибоко пересвідчений, що зможе втримати партійний апарат аж до дня, коли світова пожежа осяє руїни старого світа.

Як може він піддержувати свою віру в таку помилку? Як може перечити фактам? Його окруження (амбасадори і спеціяльні делегати) ошукує його. Берлін, Токіо, Стокгольм, Рим, Париж (я читав справоздання Довгалевського) повідомляють його невпинно, що світова революція вже наближується і що процес розкладу капіталізму посувається. Це є необхідні брехні.

Коли амбасодор пише правду, тоді йому не вірять і його звільняють, обвинувачуючи, що він продався буржуазії. Коли факти не згоджуються від „Політичного бюра" останніх ідеольофактів. Тому-то амбасадори вже від 6 літ домагаються від „Політичного бюра" останніх ідеольогічних формул, а відтак на їх підставі складають свої справоздання.

„Коли Довгалевський писав про 1. серпня, тоді він підкреслив чудесний поступ мас французького пролетаріяту і успіх в тім дні, коли прийшло до рішучої консолідації революційних сил французького пролетаріяту". Коли я зважився написати: „1-го серпня на вулиці Парижа вийшло 20.000 поліцаїв і 2000 робітників", тоді мені прислали Ройземана, щоби я явився перед партійним трибуналом!

„Минулого року приятель Сталіна, Теріян, приїхав у Париж, щоби зладити технічний звіт про торговельне представництво. Коли він прохожувався зі мною вулицями, що-хвилини стискав мені рамя і шептав:

— Що за революційна атмосфера!

„Зайве було вести дискусію з цим маняком. Єдиний француз, з яким він розмовляв, це був шахтар зі Сен-Клю (містечко біля Парижа), в якого він наняв кімнату; це був заятий комуніст.

„Чотири місяці пізніше я дістав від цього Теріяна такого листа:

„Я розмовляв особисто зі Сталіном і він дуже задоволений поступом революції в Франції"

Сталін тримається при владі, тому, що вірить у всесвітню революцію. Коли він піде геть, усе розвалиться. Він не має наслідника. Його може заступити колегія складена з таких людей: Молотов, Каганович, Ворошилов, Орджонікідзе, Чубар, Бавман.

А тоді прийде катострофа і кінець!

З Румунії.

Адміністративна реформа й вибори.

Товариш міністра Ед. Мірто, який відвідав усі повіти Румунії, головно Буковину, Бесарабію і Молдаву, заявив, що переведення адміністративної реформи, відграничення повітів, пляс, громад і сіл буде покінчене до 15. листопада. В тім самім часі приготовляються й вибори. В грудні відбудуться повітові вибори, а в січні громадські. Вибори повітові контролюватиме центральний ревізійний комітет. Цей центральний ревізійний комітет буде новою контрольною адміністративною і фінансовою інституцією, що торкається повітів і муніципій, а першою контрольною інстанцією над муніципалітетом Букарешту. Це є одинокий орган, який задержало собі міністерство внутрішніх справ у новій організації краю. („Час").

„Другий бюджет".

„Діміняца" виказує у вступній статті, що населення Румунії платить далеко менше податків, як у інших краях. А коли тягарі такі тяжкі, то це тому, що поруч державного бюджету є ще другий бюджет бакшішників і злодіїв державного майна. Самі податки невеликі, але що кожний горожанин цієї держави мусить заплатити бакшіш, то це робить значно більше від тої суми, яку кожний мешканець Румунії платить титулом податку.

За українську школу.

Справа української мови по школах в українських селах не дає спокою румунській пресі. В букарештенських часописах пішла вістка, що Ліга Народів вислала до румунського правительства жалоби українського населення в справі упосліджения науки рідної мови. Румунська преса підчеркує при цій нагоді, що в Румунії не сміє ніколи бути заведена українська мова. Зокремаж „Курентул" завзиває правительство, щоб міністерство освіти вислало якнайскорше відповідь до Ліги Народів, користуючись тим матеріялом, що його зібрала румунська преса. „Курентул" особливо їдко писав і пише в справі українського шкільництва. Можемо запевнити румунську пресу, що українці чи тепер чи в четвер, а таки дібються своїх прав і в Румунії. („Рідний Край").

Отворения лінії Чернівці-Мармарошський Сигіт через Коломию.

З Букарешту повідомляють, що незабаром відбудеться перша їзда на лінії Чернівці-Мармарошський Сигіт і трівати ме всього 8 годин. Їзда до Сигіту через румунську територію тривала досі 24 години.

З Українського Наукового Інституту в Берліні.

Наукова діяльність Інституту розвивалася у формі систематичних курсів звичайних членів Інституту в українській мові, як також публичних викладів у німецькій мові (в салях університету Фридриха Вільгельма).

До звичайних членів інституту належать самі професори а до надзвичайних українські вчені в числі 20 осіб між якими є і члени Академії Наук у Києві. Ті надзвичайні члени Наукового Інституту в Берліні час до часу мають і в інституті свої виклади.

Інститут утримує 7 стипендистів першої кляси, а 17 стипендистів другої категорії. Стипендисти першої категорії це абсольвенти високих шкіл, які приготовляються до самостійної наукової праці, а стипендисти другої категорії, це студенти німецьких високих шкіл, що рівночасно студіюють на Українськім Науковім Інституті.

Викладів Наукового Інституту слухають та-

ЛЕВ ЯСІНЧУК.

Українські переселенці в Новому Світі.

„Виходили зі села". — Число еміграції. — Одна картинка.

Болючим гнетом, тавром невільництва здавила панщина український нарід. А коли після її знесення заваготіла над українським селом господарська нужда внаслідок непосильних тягарів, що спадали на нібито самостійного, вільного господаря, а головно внаслідок недостачі хліборобського варстату праці, тоді український селянин рішився кинути рідну землю і йти „в світ за очі". Десятки тисяч здорових, надійних громадян, „виходили зі села". Йшли ті, що не мали нічого до страчення, йшли ті, що вірючи в свою силу бажали поправити рідне господарство, йшли й деякі авантюрники.

З нужденними клунками в руках, у „панському" лахмітті, з похиленою головою, прощані рідним селом немов на смерть, з проклоном усьому світові та його ладові, тільки зі слабим проблеском надії на краще а може й без нього, але на всякий випадок надії на інше життя, йшли ті заляпці в нову неволю несовісних агентів переїзних товариств. Ті „компанії" вихвалювали на берегах Европи заокеанську худобу й закупували в них східно-галицьке „бидло". Здорові духом, тільки нуждою прибиті терплячі українські діти попадали по тижнях дороги в новий світ. Вирвані з рідного ґрунту, без знання мови, умов життя, без примітивних відомостей про край, до якого прийшли, звільна будували велич Америки: розроблюючи своєю витрівалістю промисл та культивуючи лісові канадійські пустарі. А вслід за ними ніслася туск рідні. А вслід за ними йшло нарікання тих, що представляли собою „край": за непосидючість, за бунт проти світового порядку, за охоту змінити освячений спосіб життя...

Та коли сьогодні з віддалі приглянемося кошнівному природному рухові, то чолом мусимо вдарити перед тими, що своєю еміграцією облекшили на часок нужду народу, відтягаючи щороку сорок тисяч ротів, що прозрівши й напновнивши людські умови життя, піддержали свій Рідний Край у найтяжчих хвилинах немочі.

З огляду на доростаюче покоління з огляду на тяглість життя, треба було пригадати тих кілька моментів з нашого розвоєвого шляху. Маючи ті моменти на оці, краще зможемо оцінити теперішній стан української еміграції в Америці й Канаді.

Число української еміграції?

А хто його знає. Вправді всюди почуєте астрономічні цифри: 500 тисяч, 750 тисяч, ба мілион. Але хто їх перечислив? Урядові джерела начислюють ледви десятки тисяч. Це тому, бо свідомість національної приналежности зросла головно після національної, визвольної війни, що велася тут, на рідній землі, а урядові переписи були вчасніше. При найближчім переписі певно й урядові цифри зростуть. У деяких містах начисляється 30 тисяч українців (Ню Йорк), 40 тисяч (Шікаго), одначе для мене це зовсім непевне, бо нічим не піддержане число.

Еміграція, це ціле зборище найріжнородніших галузок з усього етнографічного простору. Колись, у краю пізнавали себе близчі по капелюхах ріжної форми, матеріялу й прикрас. Тут обізналися духово, пізнали себе, часто навіть зіллялися. Колись сільські легіні билися „за дівку", коли який відважний появився в нерідному селі шукати „княгині". А сьогодні женяться подоляки з лемками, гуцули з бойками, ріжні з ріжними. А як місця походження подають часто такі назви сіл, яких ніколи не стрічалося в нашій історії розвитку. Хіба, якби хто був мав стільки твердого серця, щоб списати історію людської нужди, то той мусів би часто повторювати імена сіл, з яких походять наші емігранти.

Між емігрантами стрічаються деколи колишні галицькі переселенці до Босні й Славонії. Вони всі в галицькому таборі, всі національно високо свідомі, всі жертвенні на потреби свого первісного краю.

Під цю пору Злучені Держави відгороджуються від Европи. Обмежили число еміграції з Польщі, а тимсамим для українців. Робиться трудноші особливо жінкам і то навіть таким, що від років мають тут мужів чи дітей. Американський член палати послів і член еміграційного Комітету Самуїл Дікштайн, каже, що це торкається головно жінок зі східньої Европи. Лікарі департаменту здоровля признають їх недоумними, бо не вміють відповісти на такі прим. питання: „Скільки ніг має американський кіт?" „Який довгий є шнур?" „Що ліпше літає, птах чи муха?" „Скільки зубів має корова?" „Як можеш зробити віч з масла?" „Скільки берегів має океан?" „Яка ріжниця між вугіллям і деревом?" „Скільки є звізд на небі?" „Чим живляться подорожні, коли спалиться корабель і вони попадають у воду?" „Як бігає крілик?" „Як за довгий міст? і т. д. Названий конгресмен каже, що задавав ті самі питання своїм товаришам з палати послів і вони не вміли на них відповісти. Чи й вони недотямні? — питає. Обмеження вїзду жінок зі „східньої" Европи безперечно причиняються до прискорення американізації. Задля недостачі українського жіноцтва українці женяться з чужинками. До Канади входить дещо більше таких, що йдуть на фарми обробляти землю.

Одної гарної ночі в червні приходжу на „сі-пярський" (корабельного „Канадійського Океанського Товариства") двірець у Вінніпегу в Канаді, щоби відїхати до Саскатуну. У жальні бачу давно невиданий образ. На лавках на провізоричних клунках лежать брудні діти. Деякі бігають поміж людей. Хлопчики у кашкетиках, дівчатка в хустках позавязуваних „попід пахи". Коло дітей на лавках і на клунках сидять молоді жінки, з помарнілим, прив'ялим лицем. Мущини ділово походжують. Одні з них у кашкетах, другі в капелюхах. Жінки в хустках: ті, що у витертих плащах, завязані під бородою: ті „лучші", що в светерах, у хустинах, позвязаних назад кінцями, як наші свіжі міські служанки. Всі вони на загал — якби відірвалися від важкої роботи. Величезні клунки, зверху повязані шнурами, кобілки з рогожини, горшки, вузлики й вузлички, — це весь їх початковий маєток. Прийшли сюди в новий світ добувати землі. Дітей пребагато. О, ми надійний народ. Нема причини страхатися малочисельности... Чужинці стають, зглядаються. Такої „поодинокости" тут тепер часто не бачиться.

Це свіжий транспорт емігрантів з моїх рідних сторін приносить зі собою на показ горе й нужду. Важка, безвиглядна праця вигнала їх. Та краще життя побачать уже хіба ті діти, що бавляться в кошика й ховаються поза клунки у вінніпегській жальні. Старих чекає немала праця коло корчування лісів на державних наділах. За оброблення й засіяння одного акра (коло морга) землі заплатить уряд 20 дол. нагороди. Може з цього доскіпаться дійшов час жити...

(Продовження буде.)

тож студенти, які не є стипендистами, та взагалі члени української кольонії в Берліні, для яких Інститут є центром наукового життя.

В році 1928-9 з рамени Інституту виголошено такі виклади в німецькій мові: д-р Володимир Залозецький, доцент: „Раннє-візантійська мозаїка та її відношення до пізного античного та праісторичного мистецтва"; 2) професор д-р Іван Мірчук: „Григорій Сковорода"; 3) проф. Б. Матюшенко: „Санітарні й гігієнічні відносини за Радянській Україні"; 4) д-р Зенон Кузеля: „Україна в світлі чисел"; 5) д-р Левицький: „Нарід, народність і національність"; 6) д-р П. Савицький: „Степова культура на терені сучасної України"; 7) проф. Д. Дорошенко: „Розвиток української історичної ідеї від XVIII. віку до тепер"; 8) д-р Залозецький: „Церква св. Софії в Константинополі та її значіння в історії західного мистецтва"; 9) д-р Зенон Кузеля: „Україна в світлі чисел" (популяція і культурні відносини); 10) д-р Ів. Мірчук: „Толстой і Сковорода"; 11) д-р Ів. Мірчук: „Духово-релігійні прямування на Україні в XVI. віці; 12) д-р Залозецький: „Східньо-европейська барокова архітектура"; 13) проф. Д. Антонович: „Найважніші етапи в розвитку українського театру"; 14) д-р П. Савицький: „Мистецько-історична проблематика українського будівництва"; 15) проф. Д. Дорошенко: „Шевченко"; 16) д-р Зенон Кузеля: „150 літ української етнографії"; 17) проф. д-р Степан Смаль-Стоцький: „Фундаментальна участь українства в славістиці".

Окрім цих викладів, виголошених у німецькій мові, було 20 викладів по українськи виголошених членами Інституту, та 15 викладів виголошених стипендистами.

Інститут видає також звідомлення, інформаційні статті про наукову діяльність на Україні та журнали, яких вийшло досі в німецькій мові: Два зшитки звідомлень і один зшиток наукових викладів. Два зшитки є в друку. Щоби інформувати німців про Україну та її духове життя, члени Інституту містять свої статті в наукових німецьких журналах, енциклопедіях і т. д.

Інститут взяв участь в міжнародній виставі преси в Кельні, де мав окремий український відділ, та видав катальоґ українознавства, що був для німців дороговказом для пізнання України від 17 віку до тепер.

Інститут стоїть у звязку з українськими науковими установами в краю та здобуває собі добре імя не тільки серед українців, які бачать в тім інституті важну культурну установу за кордоном, але і серед німецьких наукових сил.

В літнім семестрі на ріжних німецьких високих школах в Берліні закінчили свої студії такі студенти українці: Іван Драбатий, Василь Кучабський, Роберт Лісовський, Остап Стасів, Панас Швечукевич та Григорій Чужак.

Д-р Кузьма Близнюк.

Комуністичні демонстрації в Льондоні.

Дня 27. ц. м. льондонські комуністи улаштували велику комуністичну демонстрацію перед американським посольством. Причиною демонстрації було переслідування комуністичного руху в Зединених Державах Північної Америки. Поліція розганяла комуністів, але вони прорвали кордон поліції і хотіли здемолювати будинок посольства.

Також на залізничій стації в Льондоні прийшло до сутичок між комуністами і поліцією. Комуністи хотіли вручити американському консулеві писаний протест проти арештувань робітників, але поліція не допустила до цього й арештувала кількадесять комуністів.

Представник Союза Народів у Вильні.

Дня 29. ц. м. до Вильна приїхав представник Еспанії, директор секції для справ національних меншостей у Раді Союза Народів. В товаристві радника Тарновського він відвідав Вильно та околиці того міста, щоби подати Союзові Народів інформації про життя литовських національних меншостей під Польщею.

Новий македонський замах у Софії.

До помешкання македонського революціонера Петрова-Ільчева увійшов дня 27. ц. м. невідомий молодий студент і стріляв до цього революціонера кілька разів із револьвера, в хвилині, коли Петров-Ільчев спочивав по обіді на постелі. Стріли поранили Ільчева смертельно і він скоро помер, а невідомий виконавець замаху зник без сліду і поліції не вдалося його відшукати. Маємо тут очевидно до діла з вчинком ворогів македонського визвольного руху.

Перед засіданням сойму.

Прем. Світальський уступає.

Дня 30. жовтня розійшлися чутки про димісію д-ра Світальського в звязи з недавнім засіданням екон. комітету ради міністрів і в звязи з його комунікатом, у якім стверджено, що прем. Світальський недиспонований кинув засідання ек. комітету, а провід віддав у руки мін. внутр. справ Складковського. Потім кружляли в соймі чутки, що марш. Пілсудський прийшов до президії ради мін. і відвідав прем. Світальського. Опісля чутки про димісію прем. Світальського заперечили.

У сойм. колах кажуть, що прем. Світальський бажав скористати з першої нагоди для зголошення димісії, бо є тої думки, що баталію зі соймом повинен повести новий премієр, себто теперішній мін. скарбу полк. Матушевський. На домагання марш. Пілсудського прем. Світальський відкликав свою постанову. Кажуть теж, що між прем. Світальським і мін. хліборобства Незабитовським дійшло до непорозумінь у збіжевих справах на засіданні ек. комітету ради мін. і під претекстом цих непорозумінь хотів прем. Світальський поробити висновки.

Дня 30. жовтня радили в соймі ріжні сойм. клюби. Їх ухвали позволять теж виразніше оцінювати становище сойм. партій до надходячих подій. Першим завданням польської лівиці є повалення уряду Світальського. Центрові партії ухвалили постанову, що доказує їх парл. тактику. На засіданні парл. клюбу ХД постановили висловити заяву недовіря урядові прем. Світальського. Такаж ухвала запала на засіданні клюбу Пяста, що є під проводом Вітоса. В такому стані внесення про заяву недовіря є передрішене. Досі не устійнили чи вплине одно внесення злучених партій лівиці та центру, чи зголосять окремі внесення. Нар. Клюб заповідає зголошення свого власного внесення. Не устійнений ще теж час предложення внесення. Також представники опоз. партій, які говоритимуть у дискусії над експозе, заповідять зложення внесення про заяву недовіря.

Президент держави приняв на авдієнції марш. сойму Дашинського. Обговорювали справи, звязані зі сойм. сесією. Зачувати, що марш. Дашинському не вдалося зеднати президента держави для дискусії на тему актуальних справ і розмова мала більше приватний характер.

До сойм. канцелярії прийшли з найв. суду процесові акти в справі бувш. мін. скарбу Чеховича. Дня 30. жовтня оголошено такий комунікат: Зогляду на лихий стан здоровля прем. Світальського вчора ніякі конференції ні авдієнції в президії ради мін. не відбулися. В полудне відвідав прем. Світальського в його прив. мешканні марш. Пілсудський.

На засіданні Пяста виголосили реферати в справі політ. і госп. положення та обговорили конст. справи пос. Ратай і Кернік. Після дискусії ухвалили 1) в бюдж. справах кермуватися конечністю найб. доцільности й обережности в видатках, 2) в справі катастр. положення хліборобства і зарадчих засобів зложити відповідні внесення, 3) відмовити урядові довіря, 4) у справі направи держави брати чинну участь у працях конст. комісії, при чому Пяст поборюватиме проекти та внесення, які підкопували би або нищили дем.-парл. устрій держави, 5) Пяст стверджує, що не лише спроби, але й погрози держ. перевороту в напрямі безправної зміни конституції наразили би державу на потрясення та мусіли би стрінутися з відпором населення.

„Ґазета Польска".

Дня 30. жовтня вийшов новий санаційний часопис „Ґазета Польска", що заняв місце „Ґлосу Правди" й „Епоки", які рівночасно перестали появлятися. Із передовиці „Ґ. П.", якої автором є полк. Коц, виходить, що новий орган вестиме далі політику прихильну марш. Пілсудському, згідно із традицією „Його вірних вояків".

Клєментель творить уряд.

Даладіє зрікся місії утворення кабінету тому, що участь деяких осіб, яку він уважав певною, узалежнено від утворення респ. унії. Це довело би до створення концентраційного кабінету, а такий радикали відкидають. Даладіє предложив був Бріянові участь у респ. унії. У відповідь Бріян радив йому поширити кабінет у правім напрямі і відмовився взяти участь.

Місію утворити кабінет приняв деп. Клементель. Він сказав, що старатиметься якнайскорше створити кабінет респ. поєднання. Клементель відвідав президентів палати депутованих і сенату та Бріяна. Крім того приняв ріжних визначних людей, що є прихильниками респ. концентрації. Після наради з Бріяном Клементель сказав журналістам: Тепер іду до през. Думерґа. Є доброї думки.

Лікар убитий на вулиці.

Дня 30. жовтня в год. 18-ій на вул. Потоцького біля ч. 112, прохожі найшли труп молодої людини. Поліція й рятункова стація ствердили, що це вбито д-ра Яр. Телішевського, помічничого лікаря заг. шпиталю у Львові. Д-р Телішевський жив у домі при вул. Шептицьких ч. 40. Ствердили, що д-р Т. вийшов із хати сам, а на вулиці стрінувся з якоюсь жінкою, з якою пішов на вул. Потоцького. Ця жінка добула несподівано револьвер і вистрілила кілька разів у голову д-ра Телішевського, а потім утікла. „Ґазета Поранна" пише, нібито д-р Телішевський впав жертвою політичного замаху, бо хоч був українцем, то не дуже симпатизував із товаришами. Тому то нібито поручили цій жінці вбити д-ра Телішевського.

Біржа.

Гроші.

Американський долар 8·88·75—8·89·00, канадійський долар 8·80·00—8·80·50, чеська корона 0·26·33—0·26·50 австрійський шілінг 1·25·00—1·25·50, румун. лей 0·05·00—0·05·25, французький франк 0·34·50 - 0·34·75, швайцарський франк 1·71·50—1·72·00, фунт штерлінгів 43·30·00—43·50·00, радянський червінець 17·00—17·50, німецька марка 2·13·10—2·13·30.

Золото: 20 корон 36·30·00—36·60·00, 20 франків 34·20·00—34·50·00, 20 німецьких марок 42·00·00—42·40·00, 0 російських рублів 46·00·00—46·40·00.

За народнє здоровля.

Що таке ортопедія і які її завдання?

Лікарські науки розвиваються особливо в повоєнних часах так швидко, що годі одиниці слідкувати за поступом всеї медицини, ба, навіть стає все трудніше опановувати хочби лише її поодинокі ділянки. Все більше й більше витворюються ріжні спеціяльні відділи, просто спеціяльні науки не лише в загальній медицині, але навіть у її поодиноких галузях, як от хірурґія, рентґенольоґія і т. д. Вже давно відділилися від хірурґії жіночі недуги, опісля недуги вуха, горла й носа й недуги мочових доріг. Перед якими 35-ма роками почала відділюватися й ортопедія. Ця галузь хірурґії, яка займається механічними апаратами нашого тіла, виеманципувалася згодом у самостійну науку з тієї причини, що особливо на кістяку виступають під впливом найріжніших захворінь, будьто таких, які торкаються цілости організму, будьто таких, які обмежуються лише до поодиноких частей тіла, такі ріжноманітні зміни, що розпізнання та відповідне їх лікування вимагає все більшого спеціяльного знання. А таке спеціяльне знання сьогодня вже годі осягнути загальному хірурґові, перевантаженому ріжним іншим науковим матеріялом

Та вже й на цьому місці мушу з особлившим натиском зазначити, що не зважаючи на всі спеціялізації, на все далекосягле зрізничкування в медичній науці не зменшується значіння й вага загально-практикуючого лікаря, бо як йому й забракне спеціяльного знання в деякому випадку, то знов часом і спеціялістові забракне знання з інших ділянок з причини його надто вузького поглиблення в один відлім медицини, яка має лікувати не ногу, ніс або серце, а цілу живу людину. Отже виключна спеціялізація зовсім не є ідеалом лікарських змагань, а лише гармонійна співпраця загально-практикуючих лікарів зі спеціялістами.

Так є і з ортопедією. Є вона ділянкою праці й загально-практикуючого лікаря на провінції, який саме зустрічається з ріжними початковими станами захворінь з тої ділянки і на ньому тяжить обовязок відсилати дотичну особу до спеціяльного лікування, щоб цим способом запобігти її окалічінню, а з тим і нездатности до праці.

Полем праці ортопедії є весь кістяк, сустави, мязи, а під деяким оглядом і нерви. Належить сюди в першій мірі вся чахотка костей та суставів, належать сюди всі затяжні ревматизми, які допроваджують до ріжних, часто просто дивовижних скривлень, належить сюди вся кривуха з її наслідками на хребетнім стовпі та кінчинах, належать сюди всі зломання, звихнення й неправильности будови кістяка, вроджені або придбані. Ріжні ушкодження мязів, тятив та поволочок, як перервання, перерізи і т. д., ріжні ушкодження нервів, паралїжі й подібне ріжні омертвіння запори в руках кін-

ини і хребетного стовпа, — все те становить ділянку ортопедії. Не зважаючи на малий на перший погляд район, розгортається перед ортопедом така широка й ріжноманітна праця, що чим далі — стає все трудніше її опанувати і вона вимагає все довшого й довшого спеціяльного вишколення.

Так представляється ортопедія на заході. Набрала вона досить розгону й у нас, на широких землях Вел. України. Харківська ортопедична клініка із самостійною катедрою була одною з трьох перших клінік цього роду взагалі на світі, а її праці та методи знайшли багато наслідувань та приноровлення й на заході. Не така то вже бідна наша Україна, лише за мало ми її знаємо, за мало нею цікавимось, а неодного самі цураємося, або без спротиву відступаємо то москалям, то іншим сусідам, хоч воно твориться на нашій землі, за наші гроші й нашими людьми. За мало у нас самопошани й національної гордости, а тому й рідко виставляємо свою працю під власним національним прапором. Сьогодня, не зважаючи на не дуже то відрадний санітарний стан на Радянській Україні, ортопедія там значно поширена.

У нас, на наших західних землях, годі цього дошукатися. Безперечно важкий матеріяльний стан, а також спинювання згори всякої будівничої праці, ось хоч би зволікання вже цілими роками з дозволом на будову нашого українського шпиталю у Львові, не дозволили донині розвинутися як слід навіть значно старшим та більше популярним у нас галузям медицини, ніж ортопедія. А треба ствердити, що ортопедія особливо у нас мусітиме у майбутньому займати визначне становище. Досить поглянути на молодь міського пролетаріяту з її кривими ногами та хребтами, досить глянути на численні випадки кістної чахотки по селах, де такі діти роками нидіють та гинють за печею сільських хат, а які збувається ріжними мастями або таки полишається їх сумній, важкій долі повільного завмирання. Не можна поминути тут і того, що подекуди винні в цьому і практикуючі лікарі, які часами й самі за мало обзнайомлені з ортопедією, її методами та можливостями помочі. Часом збувається якбудь тяжчі випадки чахотки костей або суставів, не говорячи вже взагалі про наслідки кривухи. Безперечно, тут відграє найважнішу ролю те, що ортопедичне лікування вимагає довшого часу, до чого наш селянин на загал не має терпеливости. Крім цього нашому селянинові все ще в голову не йде, як можна лікувати „без медицини", а особливо „без масти". Ці старі, сказатиб, пересуди сидять сильно вкорінені в народі, а наших лікарів, яким лежить на серці й загальне піднесення та освідомлення народніх мас, ще надто мало, щоб могли з успіхом протиділати часами просто злочинному використовуванню нашого народу ріжними посторонними чинниками.

Тому пора вже, щоби знання про ортопедію та можливости її помочи більше поширились серед нашого народу, щоб цим робом було можна помогти тим численним нещасним калікам, які нидіють по ріжних закутинах нашої землі. Треба дальше памятати, що багатьом калікам можна би значно помогти ріжними протезами, які рівнож визначує і приписує ортопедія. Декотрі випадки спаралізування руки або ноги можна привести теж принайменше до частинної функції і цим робом вернути людині хоч частинну працездатність. Таким чином ортопедія, яка в першу чергу старається вернути або бодай збільшити працездатність людини-каліки, є одною з найбільш соціяльних галузей медицини, бо в ній соціяльна опіка, фізичне виховання та лікування зустрічаються на одному спільному терені.

Щоб поставити хоч перші початки нашій ортопедії в Галичині, уладила „Українська Порадня Матерей" при вул. Ходоровського ч. 15 у Львові ортопедичну прихідню, де буде подаватися поміч та порада у всіх тих випадках, які можливо лікувати амбуляторійно. Будуть тут робити гіпсові бандажі, які представляють від сучасну хвилю найголовніший спосіб лікування чахотки костей та суставів, будуть тут лікувати вроджені звихнення клубів у дітей та інші звихнення, зломання і викривлення з причини кривухи і т. д. Звертається увагу передовсім на лікування чахотки хребетного стовпа та його кривухи. Оскільки зголоситься відповідне число дітей, запровадиться лічнича руханка, можливо згодом масаж і інше.

Зоглядну на те, що наша ортопедична прихідня має в першу чергу служити шойно пропаганді ортопедії взагалі, будуть всі ціни дуже умірковані.

Ця стаття нехай стане не лише інформацією для ширших кол нашого громадянства, але й заразом закликом до товаришів-лікарів, щоб вони поучували в цьому напрямі суспільність та надсилали відповідні випадки до лікування в ортопедичній прихідні при „Українській Порадні Матерей".

Д-р Роман Могильницький.

НОВИНКИ

— **Чергове число „Діла"**, яке мало появитися 1. листопада з датою 2. XI., не вийде, а натомість вийде в суботу рано число „Діла" з датою 3. XI.

— **Біда з направою дороги.** До нашої редакції приходять скарги селян з околиць Малехова на зловживання Дорогової Управи при направи дороги на жовківськім тракті. Ця Дорогова Управа направляючи частину дороги замкнула зовсім шлях, так, що селяни мусять обїздити це місце далекими бічними шляхами, вертаючись назад кілька кільометрів. Невдоволення селян таке велике, що недавно прийшло до бійки між робітниками на дорозі та між селянами, що домагаються звільнення половини дороги, вважаючи це зовсім можливим. Компетентні чинники, як Повітовий Виділ у Львові та Доорогова Управа повинніб розглянути цю справу та вволити волю селян, не наражуючи їх на зайву трату часу та сил, тим більше, що всяка направа дороги нормально ведеться так, що направляється одну половину дороги, а другу половину лишається для вжитку населення.

— **За полігамію.** У львівськім слідчім суді розглядається тепер справа Адольфа Айснера, якому акт обвинувачення закидає полігамію. Обвинувачений оженився в 1921 р. зі жидівкою Регіною Риманівною з Відня, а покинувши її, оженився щераз із Брониславою Копівною, перейшовши з жидівської релігії на католицизм. І цю жінку покинув ненаситний Дон-Жуан і в 1927 р. взяв цивільний шлюб з Естерою Козловською, жидівкою, якій показав давню свою жидівську метрику з перед його переходу на католицизм. Але попередня його жінка Бронислава Копівна довідалась про те і віддала цю справу до суду.

— **Комуністичний самосуд.** У селі Маркушево коло Люблина кількох комуністів мало партійні порахунки зі своїм товаришом, комуністом Зайденбергом. В ночі комуністи випровадили силою Зайденберга з дому на дорогу, привязали його до дерева і дали до нього сальву стрілів із рушниць та револьверів. Поліція, заалярмована стрілами прибігла на місце самосуду і застала Зайденберга смертельно пораненого, привязаного до дерева. Виконавці самосуду повтікали.

— **Навіть Тувім на індексі.** Комісаріят Управління міста Варшави потягнув редактора „Роботніка" до судової відповідальности за поміщення вірша відомого польського поета Тувіма п. з. „До простої людини".

— **За фальшування підписів на векслях.** Перед львівським судом станув на днях Леон Сігаль, рисівник, обвинувачений за фальшування векслевих підписів. Минулого року він позичив від Лешка Зачка кількасот золотих і дав йому вексель з підписами ручителів Леона Вайнреба та Давида Вайса. Виявилось, що ті підписи були фальшовані. Леона Сігаля засуджено на 3 місяці вязниці.

— **Божевільний годинникар.** У Варшаві збожеволів годинникар Антін Станилевич та хотів застрілити свого 4-літнього сина. Мати встигла оборонити сина і втікла з ним на вулицю й покликала поліцію. Тоді божевільний годинникар почав стріляти до поліції через вікна і двері. Покликано пожежну сторожу, яка облила божевільного із пожежної сикавки, що його успокоїло і приневолило віддати зброю в руки поліції. Тоді його відвезено до заведення для божевільних.

— **Катастрофа на біржі в Новім Йорку.** На біржі в Новім Йорку так упали акції, що це стало причиною фінансової катастрофи тисячів осіб. Навіть найпевніші папери впали на 41 пунктів. Повстала страшна паніка і біржевики взялись продавати всі акції так, що за кілька мінут оборот виносив міліони долярів. Машини, що контують зміну курсу акцій не могли встигнути записати упадку одних позицій, бо в тій хвилині треба було нотувати новий упадок акцій. В палаті Моргана відбулася нагла нарада представників банків, що приступили до масової купівлі акцій та до ратункових ділань. Але допомогова акція Моргана не вдалася, бо знижкова спекуляція завдала акціям новий удар, в 3 год. рано упадок акцій приняв такі небувалі форми, що сьогодні в Новім Йорку вже ніхто не вірить в можливість поправити біржеві вартости. Нова нарада в домі Моргана не має вже на меті спинити упадок вартостей, а тільки ослабити біржеву паніку, бо стабілізація курсів є просто неможлива. Цілі транспорти акцій найбільших підприємств уже навіть не находять покупців. Ходять поголоски, що кількох міліонерів утративши в цій біржевій катастрофі ціле майно, покінчило життя самогубством.

— **Ще один образ Леонарда да Вінчі?** У віденських мистецьких кругах розійшлася сензаційна вістка, що один купець закупив у домі австрійського аристократа образ Леонарда да Вінчі, що зображує Матір Божу з дитиною на руках. Дотепер стверджено, що голова Божої Матери справді є твором кисті Леонарда да Вінчі, а краєвид на цьому образі є мабуть твором учня того великого мистця. За цей образ вже сьогодні ріжні особи пропонують суму міліон долярів. Оригінальність цього образу провірюють ще при помочи проміннів Рентгена.

— **Бійка на віденськім університеті.** На віденськім університеті прийшло до бійки між студентами, прихильниками „Гаймверу" та соціялістами, між якими було богато жидів. Причиною бійки було те, що соціялісти вивісили в університеті плякат проти членів „Гаймверу". Бійка в салі викладів тривала майже годину, наслідком чого ректор наказав припинити виклади і розігнати студентів при помочі поліції.

— **Самовбивство литовського капітана.** У Ковні підняв на себе руку капітан Янушко, визначний член організації „Залізного Вовка". Причиною самогубства було те, що литовська поліція викрила змову тої організації проти литовського президента.

— **Велика летунська катастрофа.** Комунікаційний англійський літак в перелеті з Індії до Льондону натрапив на страшну бурю над одним заливом і розбився. В цій катастрофі згинуло 7 осіб. Скорість вітру підчас бурі виносила 120 кільометрів на годину. Літак упав 15 кільометрів від берегів острова. На поміч потапаючим летунам виплив італійський корабель „Фамілія" і кілька гидропланів, але буря унеможливила всяку поміч. Тільки один гидроплян долинув на місце катастрофи та на жаль найдено тільки три трупи втоплених летунів.

— **Для туберкулічних дітей.** Польське міністерство праці й суспільної опіки признало суму 75.000 золотих для кольонії туберкулічних дітей ім. д-ра Брудзінського в Буську.

З театру.

ВЕЛИКИЙ МІСЬКИЙ ТЕАТР: „ВТІКЛА ЖЕНІ ПЕРЕПІЛОНЬКА"... ПЕСА НА 3 ДІЇ С. ЖЕРОМСЬКОГО.

Навіть слабий твір великого письменника цікавить нас своїми хибами й зусиллями. Ці зусилля замітні найчастіше тоді, коли письменник змінює виборену форму своєї уяви і шукає іншої. Жеромський довго боровся з формою повісти, заки заволодів нею. Неодна з його повістей від „Бездомних людей" до „Попелища" переважена зайвими епізодами, відскоками від сюжету.

Драматургом Жеромський не є. Його перша драматична спроба „Роза" це „книжкова драма" пошматована динамітом лірики. „Втікла мені перепілонька" має реалістичний сюжет, живий, цікавий. Автор хоче змалювати конфлікт між високими ідеями, які приносять зі собою у село університетські професори на освітніх курсах для народніх учителів і між несподіваними наслідками таких курсів. В ідейному їх організаторові закохується нестямно молода ідейна місцева вчителька, досі щаслива в подружі. Але ідейний провідник, що не признає сполуки освідчування з „аморозо", дарма, що сам кохає її, зробить усе, щоби вона вернулась серцем до свого мужа.

Цей головний мотив песи пересувається на тлі мрій міських учених, щоби на румовищах місцевого старинного замку заснувати осередок освітньої праці при допомозі щедрої руки його власниці: княжни. Княжна закохала в тім самім оживителю професорів і курсів, що й вчителька.

I-а дія, що дає сатиричний малюнок ріжних типів учених пахне водевілем. II-а навіває подув драми. III-а кінчиться погідною суспільницькою банальщиною. Вся песа недуже драматичним

нервом. Уже напротязі І-ої дії маємо аж по вуха професорської балаканини: віякий справжній драматург не дозволив би цьому вченому зборові вернутись ще раз на сцену для повторення томлячих дискусій. Гарні дві драматичні можливости: сцена вчительки з княжною і княжни з тим, якого вона кохає, невикористані. Пересічний французький драматург помістив би всю ІІ-у дію з трьома особами вже в І-ій. У ІІ-ій розвинув би конфлікт між двома жінками і їх вибраним і нещасливим мужем. У ІІІ-ій зробив би щонебудь крім — повторення І-ої дії й кількох бальорих покликів про потребу невсипущої праці..

Якби не прегарна гра акторів „Редути" під проводом Остерви, що підготовили пєсу з пієтизмом для великого письменника, неодин раз можна би підчас такого твору щиро позіхати.

М. Р.

З життя краю.

Кооперативне свято в Рогатині.

Дня 27. жовтня (в неділю) відбулося в Рогатині величаве повітове кооперативне свято. Ранком відбулося Богослуження під голим небом, яке відправив о. мітрат Бзюк в асисті духовенства з повіту. Відповідну, прегарну своїм змістом проповідь виголосив о. Скасків. Слід зазначити, що рівночасно відбулося в місті польське свято Ліги Повітряної Оборони, але воно українському кооперативному обходові нічим не перешкодило.

По Богослуженні відбувся великий похід учасників свята на обширну площу біля української гімназії. Похід відкривало 600 селянських їздців на конях у однородній селянській ноші, що робило імпозантне враження. За кіннотчиками йшла орхестра, а за нею кругло десять тисяч учасників свята, що ступали поважно й зорганізовано чвірками. Похід замикали господарські машини, між якими були 22 гарно прибрані сівалки. Кожна зорганізована група походу несла транспаренти з написами своїх товариств і громад.

Всі учасники свята уставилися на площі біля гімназії. Перший промовив до зібраних голова Надзірної Ради Повітового Союзу Кооператив д-р Гладкий. З черги промовив від Ревізійного Союзу Українських Кооператив пос. О. Луцький. З уваги на те, що тут почався зливний дощ, пос. Кузик Степан закінчив короткою промовою цю частину свята.

Дописи.

РОЖИЩЕ НА ВОЛИНІ. *(Кооперативні реферати.)* 20. жовтня ц. р. управа місцевої кооперативи „Українська Торговля" улаштувала дві публичні лекції про кооперацію, запросивши на прелегентів п. Олекс. Ковалевського, директора Украінбанку й п. Теленка, керманича філії „Маслосоюзу". Лекції відбулися в помешканні кінотеатру, стягнувши до 150 осіб з околичних сіл. Пан-отець Лукомський на початку зборів заінтовував молитву, а дир. Ковалевський, нав'язуючи до слів проспіваної молитви, заявив, що ідея кооперації є ідеєю наскрізь християнською та перевів порівняння поміж засадами кооперативної й християнської науки. Подав етапи кооперативного руху по окремих державах, згадав великого Райфайзена та значіння його ідеї, зупинився на сільсько-господарчій кооперації та переглянув шляхи розвитку української кооперації аж до сьогодняшнього дня. Авдиторія з живим інтересом вислухала змістовний реферат. Далі забрав голос О. Козачук, представник кооперативи „Українська Торговля", що докладно, наводячи цифри й факти, освітив працю кооперативи, яка повстала з нічого жертвенною працею одиниць. Вкінці забрав голос п. П. Теленко, який зясував ролю молочарства для господарки українського хлібороба, значіння „Маслосоюзу" й „Сільського Господаря", а також докладно подав умови заложення молочарні, зазначивши, що рожинський район до цього дуже придатний. П. Олекса Козачук заявив, що спроби заснувати молочарню підіймається „Українська Торговля", але участь у цьому повинні взяти всі, записуючись у члени кооперативи. Накінець подякував в теплих словах референтам за їх працю. Виклади закінчилися дружнім відспіванням „Заповіту". Спроба управи започаткувати кооперативну пропаґанду була вдатною. За це їй належиться признання. — *Присутній.*

ОГОЛОШЕННЯ

Театри.

Великий Міський Театр:

Четвер, 31. X., год. 4-та попол. „Приятелі", вистава для молоді.

Пятниця, 1. листопада, год. 3·30 веч. „Барон Кімель".

Пятниця, 1. листопада, год. 7·30 веч „Це можеш розказувати своїй бабці".

Субота, 2. листопада, год. 7·30 веч. „Сила призначення" (Дешевий Тиждень, 30% знижки).

Малий Міський Театр:

Четвер, 31. X., год. 7·30 веч „Процес Мері Деген.

Пятниця, 1. листопада, год 3·30 попол „Процес Мері Деген".

Пятниця, 1. листопада, год. 7·30 веч. „Процес Мері Деген".

Субота, 2. листопада, год. 7·30 веч. „Процес Мері Деген".

Театр ревії „Ґонг" — в салі кіна „Кольосей":

Четвер і пятниця: ревія „Їзда до Львова". — Дві вистави: 1-ша в годині 7·30 веч., 2-га в год. 9·30 веч.

Кіна.

Апольо: Любов кн. Сергія.

Касіно: Його остання маска (Марсель Альбані).

Кольосей: Два світи (Генні Портен).

Лев: Під прапором кохання.

Маруселька: Грішниця без гріху (Мельодія мадярської пушти).

Оаза: Підземні люди.

Палас: Звукова фільма „Чотири чорти" (Джанет Ґейнор).

Пан: Жінка з більшовицького раю (Ольга Чехова).

Пасаж: Чарівник (Рекс Бел). Американська комедія і найновіший тиждень Пате і Гомонта.

Стилеве: Я хочу жінки! Чоловік без любу (Редж. Дені).

Фатаморґана: Що любить жінка?

Химера: Гроші (Ем. Зоді).

Утіха: Завойовник сердець (Мозжухин).

Програма радіо.

Четвер 31-го.

Варшава (1411,7). 12·30 Шкільни концерт.

Кракiв (312,8). 20.05 Концерт.

Познань (334,8). 20·15 Концерт: Бравс і Бетовен.

Катовиці (408,7). 21·30 Концерт з Вильна.

Вильно (385) 21·30 „Гільтайська трійка".

Гельсінгсфорс (221,4) 18·30 Дуети.

Бреслав (253) 19·15 Концерт радіоорхестри.

Ляйпціг (259) 19·30 Пісні та арії, співає Каман.

Братислава (279) 18·10 Популярні пісні.

Талін (296) 19·50 Релігійна музика.

Брно (341,7) 18·35 Музика для молоді.

Льондон (356,3). 19·45 Пісні Ліста.

Штутгарт (360) 20·15 „Солом'яна вдова" оперетка.

Гамбург (372). 20·00 Популярний концерт.

Франкфурт (390). 20·15 Оперетка зі Штутгарту.

Берн (403). 20·00 Швайцарська музика.

Берлін (418). 16·30 Нові пісні.

Стокгольм (436) 20·00 Військова музика.

Лянгенберг (473) 20·00 Веселий вечір.

Прага (487). 16·30 Камеральний концерт.

Міляно (501). 11·15 Музичні продукції.

Брюссель (509) 21·00 Концерт з Амстердаму.

Відень (516,3). 20·05 „Вільний Стрілець" Вебера.

Рига (525) 20·03 Вечір оперетох.

Мюнхен (533). 16·30 Російська музика.

Москва (825). 15·30 Концерт творів Стравінського і Прокопєва.

Ковно (1935) 19·45 Вечірня музика.

Ленінград (1000). 12·00 Робітничий концерт.

Харків (1304). 20·35 Музична всячина.

Париж (1725) 21·00 Радіоконцерт.

Пятниця 1-го XI. 1929.

Варшава (1411,7) 20·05 Музична гутірка.

Краків (312,8) 12·00 Трансмісії з Варшави.

Познань (334,8). 17·45 Вокальний концерт.

Катовиці (408,7) 17·45 Концерт з Варшави.

Вильно (385) 17·20 Літературна авдиція.

Гельсінгсфорс (221,4) 18·25 Спів та органова музика.

Бреслав (253) 16·30 Камеральний концерт.

Ляйпціг (259) 16·30 Концерт солістів.

Братислава (279) 16·30 Пісні Фібіха і Ірака.

Брно (341,7) 12.00 Орхестровий концерт

Льондон (356,3) 13·00 Сонати.

Штутгарт (360) 19·30 Симфонічний концерт.

Гамбург (372) 20·00 Народня авдиція.

Франкфурт (390) 19·30 Концерт зі Штутгарту.

Берн (403) 16·00 Орхестра з Курсалю

Берлін (418) 16.30 Концерт радіоорхестри.

Стокгольм (436) 20·30 Скрипковий концерт Сесилї Ганзен.

Рим (441) 21·62 „Бандера".

Лянгенберг (473) 16·30 Концерт: Россіні і Чайковський.

Прага (487) 11·00 Концерт хору.

Міляно (501). 20·30 Симфонічний концерт.

Брюссель (509) 21·15 Концерт солістів.

Відень (516,3). 16·00 Концерт капелі Вапека.

Рига (525). 17·00 Концерт.

Мюнхен (533) 19·00 Французький рецитал.

Москва (825) 18·30 Опера і оперетка.

Ковно (1935) 19·35 Вечірня музика.

Ленінград (1000) 12·00 Робітничий концерт.

Харків (1304) 19·30 Музична авдиція для дітей.

Париж (1725). 19·40 Вечірня музика.

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло". З друкарні Видавничої Спілки „Діло", Львів, Ринок ч. 10.